

Annamari Karjalainen, Marita Terho & Johanna Väyrynen

**VANHOILLISLESTADIOLAISESTA HERÄTYSLIIKKEESTÄ IRTAUTUNEIDEN  
NUORTEN KOKEMUKSIA IRTAUTUMISESTA SEKÄ TUEN TARPEESTA IR-  
TAUTUMISPROSESSISSA**

**VANHOILLISLESTADIOLAISESTA HERÄTYSLIIKKEESTÄ IRTAUTUNEIDEN  
NUORTEN KOKEMUKSIA IRTAUTUMISESTA SEKÄ TUEN TARPEESTA IR-  
TAUTUMISPROSESSISSA**

Annamari Karjalainen, Marita Terho &  
Johanna Väyrynen  
Opinnäytetyö  
Kevät 2017  
Sosiaalian koulutusohjelma  
Oulun ammattikorkeakoulu

## TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu  
Sosiaalialan koulutusohjelma

---

Tekijä(t): Annamari Karjalainen, Marita Terho & Johanna Väyrynen

Opinnäytetyön nimi: Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden nuorten kokemuksia irtautumisesta sekä tuen tarpeesta irtautumisprosessissa

Työn ohjaaja: Aira Vanhala & Pirkko Pietilä

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Kevät 2017

Sivumäärä: 33 + 2

---

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvailla vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden nuorten kokemuksia liikkeestä irtautumisesta. Tavoitteena oli tuottaa kokemuksellista tietoa irtautumisprosessista sekä selvittää nuorten kokemaa tuen tarvetta irtautumisprosessin aikana. Työ tehtiin monikulttuurisen nuorisotyön näkökulmasta tavoitteena tuottaa tietoa, joka hyödyntää esimerkiksi nuorisotyötä tekeviä.

Vanhoillislestadiolainen herätysliike on Suomen suurin herätysliike. Liikkeellä on voimakkaat kulttuuriset perinteet ja vaikutus erityisesti Pohjois-Pohjanmaalla. Liike tunnetaan perhekeskeisyydestä, elämäntapanormeista ja eksklusiivisesta pelastusopista. Liikkeestä irtautuvalle kokemus on aina yksilöllinen, mutta siihen yleensä liittyy pelkoja ihmissuhteiden menettämisestä ja uuden elämäntavan rakentumisesta. Irtautuminen on vähittäinen prosessi ja siihen liittyy monia tasoja identiteetin uudelleenrakentamisesta ulkoisiin ja sosiaalisiin muutoksiin. Riskinä irtautumisessa voi olla hylkäämistä, häpeää tai masennusta. Tutkimus tehtiin teemahaastatteluna kahden pääteeman ohjaamina. Pääteemat liittyivät kokemuksiin vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä irtautumisesta sekä koettuun tuen tarpeeseen tämän prosessin aikana.

Tuloksista ilmeni, että kaikkien haastateltujen irtautuminen oli pitkällisen prosessin tulos, ja jokainen oli jo varsin nuorena tunnistanut itsessään ajatuksia, jotka olivat ristiriidassa vanhoillislestadiolaisen opetuksen tai elämäntavan kanssa. Irtautumiseen liittyi pelkoja sosiaalisten suhteiden menettämisestä ja hylätyksi tulemisesta. Läheisten reaktiot olivat vaihtelevia, mutta kukaan ei tullut hylätyksi perheensä taholta. Oma prosessi jatkui pitkään irtautumisilmoituksen ja elämän asettumisen ”uusille urilleen” jälkeen. Tuen tarvetta tunnistettiin jokaisen taholta ja ammattiauttajaa oli myös käytetty tuen saamiseksi. Ystävien ja vertaisten tuki korostui. Irtautumisen jälkeen nähdään myös monia myönteisiä piirteitä liikkeen piirissä.

Tulokset antavat viitteitä sille, että uskonnollisten vähemmistöjen tunnustaminen osana tasa-arvo- ja monikulttuurisuustyötä on tärkeää. Näin on etenkin alueilla, joilla kulttuurinen ero valtaväestön ja vähemmistön välissä elää keskustelussa ja sosiaalisessa mediassa. Oman vähemmistökulttuurin voi nähdä myös etnisenä identiteettinä ja ylpeyden aiheena myös irtautumisen jälkeen, esimerkiksi monet sisarukset eivät ole häpeällinen asia, vaan rikkaus.

---

Asiasanat: vanhoillislestadiolaisuus, irtautuminen, nuorisotyö, etninen identiteetti, monikulttuurisuus, kulttuurisensitiivinen työote

## ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences  
Degree Programme in Social Services

---

Author(s): Annamari Ruddock, Marita Terho & Johanna Väyrynen

Title of thesis: Experiences of youth who have left the conservative Laestadian movement and the related experienced need for counseling

Supervisor(s): Aira Vanhala & Pirkko Pietilä

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2017      Number of pages: 33 + 2

---

The purpose of this thesis was to describe the experiences of youth who have left the conservative Laestadian movement. The goal was to produce experiential knowledge of the process of separation and the need for counseling in relation to that. The work was done from the viewpoint of multicultural youthwork with the aim of producing useful information of those for example to youth workers.

The conservative Laestadian is the largest revivalist movement in Finland. It has strong cultural traditions and influence especially in the Northern Ostrobothnian region. The movement is characterized by large families, strictly normative lifestyle and the teaching of exclusive salvation. The personal experience of leaving the movement often involves fears of broken families and friendships /relationships and uncertainty of the future. Leaving is a gradual process and affects the person on many levels, e.g. rebuilding the identity and external and social changes. The risk for leaving is being abandoned, or suffering shame or depression. This study was conducted as a theme interview guided by two main themes. The main themes were the experiences of leaving the movement and the experienced need for counseling.

The results show that for all the process of leaving was a result of a long deliberation, and began early in the life. Everyone experienced conflicting thoughts from a young age regarding the teachings or lifestyle of the movement. Leaving the movement raises fears of abandonment by family or friends. The reactions in this study were mixed, but no one was abandoned in the end. The individual process carries on for long after leaving and professional help needed by some. The importance of support from friends and peers was highly emphasized. Everyone regarded now also positive things from their past and the movement.

The results indicate that it would be important to acknowledge religious minorities as part of equality and multicultural work. This is especially important in areas where the cultural difference between the main population and the minority group lives on in the general discussion and social media. It is important to realize that belonging to a minority group can be viewed as an ethnic identity and as thus a source of pride, even after leaving the movement. For example, having multiple siblings can be enriching rather than shameful.

---

Keywords: conservative Laestadian movement, separation, youth work, ethnic identity, multicultural, cultural sensitivity

# SISÄLLYS

1	JOHDANTO .....	6
2	VANHOILLISLESTADIOLAINEN HERÄTYSLIIKE .....	7
2.1	Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen ominaispiirteitä .....	7
2.2	Elämä vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä .....	8
3	VANHOILLISLESTADIOLAISESTA HERÄTYSLIIKKEESTÄ IRTAUTUMINEN.....	10
3.1	Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuminen prosessina .....	10
3.2	Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumisen seuraukset .....	11
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	13
4.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät .....	13
4.2	Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja tutkimusmenetelmä.....	14
4.3	Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu .....	15
4.4	Aineiston analyysi.....	16
4.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	16
4.6	Tutkimuksen eettisyys .....	18
5	KOKEMUKSET IRTAUTUMISESTA JA TUEN TARPEESTA.....	20
5.1	Kokemukset vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumisesta .....	20
5.2	Kokemukset tuen tarpeesta vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumisen prosessissa .....	24
6	JOHTOPÄÄTÖKSET .....	26
7	POHDINTA .....	30
	LÄHTEET .....	34
	LIITTEET .....	37

# 1 JOHDANTO

*“Ne lestaatiolaiset hankkii niitä lapsia niin paljon sen takia, että saavat hyvät lapsilisät.”*

*“Millaista toimintaa voitaisiin järjestää, että vanhoillislestadiolaisetkin lapset voisivat osallistua, kun ei niitten vanhemmat päästä niitä mihinkään?”*

Muun muassa tällaisiin kommentteihin törmäsi eräs tekijöistä harjoittelussaan Oulun kaupungin monikulttuurisessa nuorisotyössä. Vanhoillislestadiolaisuus nousi usein esille harjoittelun aikana ja herätti mielenkiintoa monikulttuurisena ilmiönä. Keskustelua käytiin laajasti liikkeen opetuksesta ja tapakulttuurista aina irtautumiseen asti. Omakohtainen kokemusmaailma kasvusta ja elämisestä herätysliikkeen sisällä sekä liikkeestä irtautumisesta antoivat pohjaa keskusteluille, joista lopulta kumpusi idea tälle opinnäytetyölle. Teema koettiin kiinnostavana meidän opiskelijoiden kesken ja mahdollista aihetta tutkimukselle pohdittiin muun muassa seksuaalikasvatuksen, identiteetin rakentamisen tai perheiden ja äitien tukemisen osa-alueilta. Päädyimme lopulta käsittelemään aihetta nuorien ja nuorisotyön näkökulmasta.

Vanhoillislestadiolaisuutta esiintyy Oulun alueella paljon. Valtaväestön ihmiset eivät juuri tunne liikkeen tapakulttuuria tai kasvatuseriaatteita, mutta vanhoillislestadiolaisista liikkuu paljon oletuksia ja huhupuheita. Yhteisöstä irtautuvia nuoria on paljon, mutta kukaan ei oikein tiedä, miten he voivat. Meitä kiinnosti tulevana sosiaalialan ammattilaisina selvittää, miten irtautumisprosessi vaikuttaa nuoren elämään, identiteetin kehittymiseen ja kasvuun ja millaista tukea nuori mahdollisesti tarvitsisi omassa prosessissaan.

Tavoitteena on nostaa irtautuminen ilmiönä sosiaalialan ammattilaisten tietoisuuteen. Uskontojen Uhrien Tuki ry:n tutkimuksen mukaan jopa puolet vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön syntyvistä lapsista eroaa liikkeestä jossain vaiheessa elämäänsä, suurin osa heistä nuoruudessa (Valkila 2013, viitattu 21.11.2016). Tiiviiseen uskonnolliseen yhteisöön kasvaminen vaikuttaa elämän monien osa-alueeseen: itse uskonnon lisäksi muun muassa sosiaalisiin suhteisiin, arkeen ja identiteettiin. Yhteisöstä irtautuminen voi muuttaa elämää kokonaisvaltaisesti.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä eronneiden nuorten kokemuksia liikkeestä irtautumisesta. Tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa irtautumisprosessista ja sekä selvittää nuorten kokemia tuen tarvetta irtautumisprosessin aikana.

## 2 VANHOILLISLESTADIOLAINEN HERÄTYSLIIKE

Vanhoillislestadiolaisuus on Suomen suurin herätysliike. Siihen arvioidaan kuuluvan noin 35 000 - 40 000 aikuisjäsentä, mutta kokonaisuudessaan vanhoillislestadiolaisia on noin 100 000, sillä valtaosa liikkeeseen kuuluvista on lapsia ja nuoria (Hurtig 2013, 26). Liikkeen kulttuurinen vaikutuspiiri koskettaa sen sijaan vielä huomattavasti suurempaa määrää suomalaisia. Valtaväestö tuntee vanhoillislestadiolaisuuden erityisesti suurista perheistä, elämäntapanormeista sekä erityisestä pelastusopista (Hintsala & Kinnunen 2013, 10).

### 2.1 Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen ominaispiirteitä

Vanhoillislestadiolainen herätysliike on osa Suomen evankelisluterilaista kirkkoa. Sen uskonnollinen opetus pohjaa luterilaiseen oppiin, mutta poikkeaa joissain korostuksissa kirkon opetuksesta. Merkittävimmät erottavat tekijät ovat eksklusiivinen pelastuskäsitys, jonka mukaan vain vanhoillislestadiolaiset pääsevät taivaaseen, sekä yhteisön elämäntapanormit ja kannanotot modernisaatioon. Näihin kuuluvat muun muassa kieltävät kannat syntyvyyden säännöstelyyn, esiaviolliseen seksiin, homoseksuaalisuuteen, alkoholiin ja "maailmallisen viihteeseen", kuten populaarimusiikkiin liittyen. Keskeisin toiminnan muoto liikkeessä ovat seurakunnat, joihin jäsenten odotetaan säännöllisesti osallistuvan. Vanhoillislestadiolaisten osallistuminen liikkeen toimintaan onkin poikkeuksellisen aktiivista: jäsenistä noin 90% kertoo osallistuvansa tilaisuuksiin viikoittain. (Hurtig 2013, 28-33.)

Vanhoillislestadiolaisuuden perinne välittyy tehokkaasti sukupolvelta toiselle, mutta liike ei juurikaan tavoita ulkopuolisia tulijoita. Suurin osa liikkeen jäsenistä on siihen syntyneitä. Suuret perheet pitävät liikkeen väkimäärän suhteellisen tasaisena. Suomalaisten sitoutumista herätysliikkeisiin tutkinut Salomäki arveleekin tämän vaikuttavan siihen, että liikkeen ensisijaisena tehtävänä nähdään nuorison pitämisen liikkeen piirissä ulkopuolisten käännyttäneiden saavuttamisen sijaan. (Salomäki 2010, 245.)

Historiansa aikana liike on kohdannut yhteiskunnallisten muutosten myötä useita murroskausia, joiden aikana liikkeessä on muodostettu kantoja maallisiin ilmiöihin. 2000-luvulle tultaessa vanhoillislestadiolaisuus on jälleen murrosvaiheessa yhdessä muun yhteiskunnan kanssa. Murrosta leimaavat erityisesti internet ja sosiaalinen media sekä niissä käytävät keskustelut, joissa liikkeen

käytänteitä on nostettu keskusteluun ja jopa kyseenalaistettu. Nousseen keskustelun on arvioitu vaikuttavan yksilötasolla myös liikkeestä irtautumiseen. (Hintsala & Kinnunen 2013, 9-10.)

## 2.2 Elämä vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä

Uskonnolliseen yhteisöön kuulumisen luo voimakkaan ryhmäidentiteetin ja me-hengen. Vanhoillislestadiolaiseen liikkeeseen kuuluville yhteisön oma elämäntyyli on tavoiteltava, ihanteellinen ja turvallinen. Yhteinen usko ja arvot korostuvat niin ihmissuhteissa kuin identiteetissä. Ryhmän yhteenkuuluvuutta ja yhteistä uskoa ilmaistaan ja korostetaan muun muassa tietynlaisin tervehdyksin sekä kielenkäytöllä. Ilmaisut kuten *Jumalan terve, uskovainen* ja *Jumalan lapsi* korostavat uskon ainutlaatuisuutta ja erottavat uskovat liikkeen ulkopuolisista ihmisistä. (Paavola & Talib 2010, 201-202.)

Elämäntapanormeja ei nähdä liikkeessä valintakysymyksinä, vaan ne ovat ilmaisia uskosta ja kuuliaisuudesta. Vanhoillislestadiolaisuuteen kuuluu ajatus siitä, että liikkeen jäsenen tulee olla kuulainen yhteisölle. Tämä näkyy voimakkaasti esimerkiksi liikkeen julkaisuissa. Merkittävimmän lehden, Päivämiehen, kirjoituksissa tuodaan voimakkaasti esiin sitä, että liikkeen jäsenten elämäntapa poikkeaa valtavirrasta ja että heidän tulee elää oman näkemyksensä mukaan huolimatta siitä, että se on vähemmistöelämäntapa. (Salomäki 2010, 365-366.)

Liikkeen vaikutus yksittäisen jäsenen sosiaaliseen elämään on voimakas. Lestadiolaisuuden eksklusiivinen pelastumisoppi saa aikaan selkeän eron liikkeen ja muun maailman välille. Sen seurauksena yhteisössä hengelliset ja sosiaaliset rajat ovat selvät ja keskinäiset sosiaaliset siteet ovat vahvoja. Liikkeessä voidaan nähdä jopa tietty odotus sisäänpäin kääntymiselle. Yhteisön jäsenten edellytetään rajaavan kanssakäymistään liikkeen ulkopuolisten kanssa, ja on tärkeää tunnistaa, ketkä yhteisöön kuuluvat ja ketkä eivät. Kriittinen ja valikoiva suhtautuminen modernisaatioon rajaa yhteisöä entisestään ja osaltaan erottaa sen jäsenet valtavirrasta. Omaehtoista raamatunlukua ei juuri harrasteta, mikä vahvistaa maallikkopuhujien ja pappien käyttämää Raamatun tulkintavaltaa ja sitä kautta mahdollisuutta sosiaalisen elämän sääntelyyn. (Hurtig 2013, 42-43, Kallunki 2013, 67, 72-73.)

Vanhoissa herätysliikkeissä sosiaalistuminen liikkeeseen tapahtuu jo lapsena. Vanhemmilta saadut vaikutteet ovat merkittäviä oman uskonnollisen identiteetin luomisessa. Läheisiin samaistu-



malla ja heidän maailmankuvansa omaksumalla lapsi alkaa muodostaa identiteettiään. Vanhempien tai kasvattajien maailmankuva on se, johon lapsi kasvaa. Lapsi ei vielä sisäistä tätä maailmaa yhtenä monista, vaan ainoana vaihtoehtona. Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä lapset kasvatetaan uskonnolliseen maailmankuvaan ja yhteisön tapakulttuuriin, eikä vaihtoehtoja anneta lapsen kasvaessa. Jos yksilö haluaa irtautua liikkeestä, hänen on kohdattava henkilökohtaisen ajatusmaailmansa ja vanhoillislestadiolaisen opetuksen keskinäiset ristiriidat. (Salomäki 2010, 246-247, Berger & Luckmann 1994 149,153.)

Vanhoillislestadiolaiselle perhe-elämälle ja arjelle tyypillisiä piirteitä ovat uskon merkitys, yhteisön arvot ja liikkeen toiminta. Lapset tulevat pienestä pitäen mukaan uskonnollisiin tapahtumiin ja seuroihin. Myös päiväkerhossa, pyhäkoulussa ja raamattuluokassa käynti kasvattavat lasta yhteisön kulttuuriin. (Hurtig 2013, 46.) Oman merkityksensä lapsuudelle ja nuoruudelle antavat myös suuressa lapsikotraassa kasvaminen sekä tietyt sukupuoliroolit, jotka vaikuttavat monissa vanhoillislestadiolaisissa perheissä lapsille asetettuihin odotuksiin ja vaatimuksiin (Ruoho & Ilola 2014, 33).

Vanhoillislestadiolaisesta perhe-elämästä kirjoittaneet Ruoho ja Ilola (2014) arvioivat liikkeen ja ulkomaailman välisen tiukan rajan vaikutuksia lapsuuteen. Vanhoillislestadiolaiset ovat tiivis yhteisö. Sosiaalisen rajan vuoksi liikkeen jäsenillä voi olla vaikeaa osallistua yhteisölliseen valtaväestön toimintaan kouluissa ja työpaikoilla. Karttelu voi olla molemminpuolista valtaväestön ja liikkeen välillä: esimerkiksi kouluissa ilmenee kiusaamistapauksia molemmin puolin. (Ruoho & Ilola 2014, 28.) Myös Hurtigin mukaan lapsi kasvaa liikkeessä vahvaan me ja muut -ajatteluun. Lapsilla voi olla yhteisön ulkopuolisia kavereita, mutta usein kasvun myötä ystäväpiiri rakentuu yhä enemmän toisista liikkeeseen kuuluvista (Hurtig 2013, 47).

### 3 VANHOILLISLESTADIOLAISESTA HERÄTYSLIIKKEESTÄ IRTAUTUMINEN

#### 3.1 Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuminen prosessina

Jukka Timonen on väitöstutkimuksessaan tutkinut identiteetin rakentumista uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämäkertomuksissa. Timonen näkee irtautumisen vähittäisenä ja monitasoisena prosessina, johon sisältyy monenlaisia käännteitä. Irtautumista valmistellaan usein pitkiäkin aikoja yksin pohtimalla ja rakentamalla salaa uutta sosiaalista verkostoa yhteisön ulkopuolelle. Irtautumishetkellä irtautuja haluaa olla vakuuttunut ratkaisustaan ja valmis kohtaamaan suuren sosiaalisen muutoksen. (Timonen 2013, 332,335.)

Irtautumisprosessi alkaa usein siten, että yksilö alkaa kyseenalaistaa oppimiaan asioita havainoidessaan yhteisön ulkopuolista maailmaa. Se tuo tietoisuuteen uusia, ennenkuulemattomia vaihtoehtoja. Irtautumiseen johtavia epäilyksiä voivat nostattaa myös monet muut syyt, kuten esimerkiksi erilaisten vaikutukset, yhteisön uskonnollisten linjausten ristiriidat, väsymys henkilökohtaisen elämäntilanteen ymmärtämättömyyttä kohtaan sekä internetistä löytyneet yhteisön oppeja kyseenalaistavat aineistot. Yksi epäily johtaa toiseen ja vastauksia vaille jääneet kysymykset herättävät uusia kysymyksiä. Näissä tilanteissa reagoidaan yleensä aluksi kieltämällä ristiriitoja aiheuttavat ajatukset täysin. (Timonen 2013, 318-320; Hannila 2001, 77.)

Timonen kirjoittaa väitöskirjassaan, kuinka hänen haastateltavansa ovat kertoneet yhteisön ja ulkomaailman välille rakennetuista rajoista. Lapsesta asti yhteisössä eläneet ja siinä opetuksessa kasvaneet ovat omaksuneet rajakäsityksiä, jotka ovat juurtuneet perustavanlaatuisiksi skeemoiksi. Irtautujilla ei ole ollut tietoa yhteisön ulkopuolisesta elämästä, koska yhteisön ja ulkomaailman raja on niin vahva, vaikka yhteisö ei olekaan fyysisesti eristäytynyt. (Timonen 2013, 311.)

Irtautujien kertomassa korostuu, että heitä on yhteisöissä asetettu muotteihin, joihin he eivät yksilöinä sovi. Yhteisössä eläminen koetaan ihanteiden mukaan suorittamiseksi. Sen aiheuttamat paineet ovat lopulta johtaneet tilanteeseen, jossa yksilön omat ajatukset ja yhteisön ajattelumallit eivät ole sopineet yhteen. Ristiriitatilanteissa Timosen haastateltavat ovat kyseenalaistaneet omat tunteensa ja havaintonsa ennemmin kuin yhteisön opetukset. Irtautujilla on myös usein ollut vaikeuk-

sia tunnistaa tuntemustensa taustoja. Haastatelluista irtautujista he, jotka ovat kasvaneet yhteisöissä syntymästään asti, ovat kokeneet noin 15 vuoden iässä kriisin, joka sai alkunsa ikävaiheelle tyypilliseen identiteetin rakentamisesta ja itsenäisen ajattelun kehittymisestä. Kriisivaihetta Timonen kuvaa uskonnollisten epäilysten ja sosiaalisten paineiden muodostamaksi ristiriidaksi. Osa haastateltavista yrittikin ratkaista ristiriitatilanteen aluksi sitoutumalla yhteisöön entistä tiiviimmin. (Timonen 2013, 319, 382.)

Tiivistä uskonnollisesta yhteisöstä eroamista voidaan tarkastella myös asteittaisena prosessina, jossa on karkeasti jaettuna neljä erilaista vaihetta. Ensimmäisenä herää Timosenkin kuvaama epäilysten vaihe, jossa yksilö alkaa ajatuksissaan kyseenalaistaa yhteisön oppia ja määrättyä elämäntapaa. Tätä seuraa irtiotto, jossa irtautuja todentaa ajatuksiaan ja epäilyksiään myös käytöksellään. Irtiotto voi olla esimerkiksi yhteisön tilaisuuksista poisjättäytymistä, kielletyn asian tekemistä tai maantieteellisen etäisyyden hakemista muuttamalla. Kolmantena irtautuja kohtaa irtiotosta aiheutuneet seuraukset. Tässä ajanjaksossa korostuvat sosiaalisen ympäristön reaktiot sekä yksilön sisäinen pohdinta tehdystä irtautumispäätöksestä. Läheisten suhtautumisen vaikutus sisäiseen pohdintaan on suuri, ja läheisille lähtöpäätöksestä kertominen on monille vaikein vaihe koko prosessissa. Lähipiirin tuomitseminen ja välien rikkoutuminen voi syventää koettua kriisiä. Neljännessä ja viimeisessä vaiheessa aletaan rakentaa yhteisön jälkeistä elämää ja ihmissuhteita. Prosessi vaikuttaa erityisesti sosiaalisiin suhteisiin, mutta myös omaan uskonkäsitykseen. (Timonen 2013, Karjalainen 2011, 42-52.)

### **3.2 Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumisen seuraukset**

Vanhoillislestadiolainen oppi sulkee pois muut kuin uskonnolliset identiteetit. Irtautuminen yhteisöstä on kokonaisvaltainen elämänmuutos, jossa yksilö muodostaa uuden suhteen uskontoon ja maailmankatsomukseensa. Muutoksia voi havaita erityisesti neljällä toisiinsa limittyvällä alueella: yksilön kielessä, sosiaalisissa suhteissa, toiminnassa sekä irtautujan identiteetissä. Koska vanhoillislestadiolaisuuteen liittyy niin vahvasti yhteisöllisyys ja liikkeelle ominainen tapakulttuuri, muutoksia tapahtuu paljon yksilön arjessa, ihmissuhteissa ja rutiineissa – koko elinympäristö voi muuttua. (Tuomaala 2001, 109.)

Vanhoillislestadiolaisuutta leimaava perhe- ja sukukeskeisyys osaltaan pitää yksilöä tiukasti yhteisön maailmassa. Hannilan vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumista käsittelevän pro gradu -tutkimuksensa informantit kommentoivat ihmissuhteidensa muuttuneen eroprosessin jälkeen. Esiin tuli kyräilyä, välien etääntymistä ja jopa vihamielisyyttä ja hylkäämistä. Hannila pohtii, kuinka moni yhteisöstä eroaisi, jos irtautuminen ei aiheuttaisi niin suurta sosiaalista painetta ja pelkoa läheisten reaktioista. (Hannila 2001, 49, 82-83.)

Avarahenkisissä perheissä läheiset ja ystävät eivät hylkää liikkeestä lähtenyttä, mutta monissa tapauksissa irtautunutta ei enää kohdella samoin kuin uskovia. Irtautujan ja muiden välille jää usein henkinen kuilu. Ihmissuhteet muuttuvat, kun vähemmistöidentiteetti ei ole enää jaettu kokemus. Kohtelu voi olla lämmintä, mutta koettua murhetta ilmaistaan myös avoimesti. Toiset taas erkaantuvat koko lähiyhteisöstään. Tällainen hylkäämisen kokemus voi olla traumatisoiva. Taakkaa voi lisätä tyypillinen asetelma, jossa lestadiolaisyhteisö haluaa löytää syyn eroamiselle liikkeen ulkopuolelta, yleensä yksilöstä itsestään. (Villa 2016, 278-287.)

Irtautumisen jälkeen monet rakentavat uutta identiteettiä ja arkea sosiaalisten suhteiden ja vapaa-ajan harrastusten kautta. Tilanteessa tarvitaan uutta toimijuutta ja vuorovaikutussuhteita sekä uusia tai uudelleenpriorisoituja sosiaalisia verkostoja korvaamaan taaksejäänyttä yhteisöä ja identiteettiä. Monet kokevat vertaistuen tarpeelliseksi. Yleinen on myös kokemus siitä, että irtautumiskriisiin on vaikea saada ulkopuolista apua, koska ammattilaiset eivät ymmärrä irtautujan taustaa. Tiiviistä uskonnollisesta yhteisöstä irtautuneilla terapia alkaa usein sillä, että asiakas joutuu opettamaan terapeutille jättämänsä yhteisön maailmankatsomuksesta. (Timonen 2013, 379, Tuomaala 2001, 110.)

Monille yksi irtautumisen tuomista haasteista on sekin, ettei liikkeen ulkopuolisesta elämästä kaikkein vaihtoehtoinen ole tarpeeksi tietoa. Itsestäänselvyyksien ja valmiiden ratkaisujen kadottua tietämättömyyden tunne vaivaa elämää. Oman identiteetin pohtiminen ja elämänratkaisujen löytäminen vie aikaa. Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneet kokevat haasteita sopeutumisessa, hylkäämistä läheisten taholta ja siihen liittyvää masennusta sekä häpeää omasta taustasta. (Rova 2016, 10-12.)

## 4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

### 4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä eronneiden nuorten kokemuksia liikkeestä irtautumisesta. Tavoitteena on tuottaa kokemuksellista tietoa liikkeestä irtautumisesta sekä selvittää nuorten kokemia tuen tarvetta irtautumisprosessin aikana. Tutkimuksen tavoitteena on lisäksi sosiaalialan asiakastyön kehittäminen. Tutkimus hyödyttää nykyisiä ja entisiä vanhoillislestadiolaisia nuoria kohtaavia ammattilaisia, kuten nuoriso-ohjaajia, kuuraattoreita, opettajia ja terveydenhoitajia.

#### Tutkimustehtävät

1. Millaisia kokemuksia vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneilla nuorilla on vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumisesta?
2. Millaisia kokemuksia vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneilla nuorilla on tuen tarpeesta irtautumisprosessissa?

Tutkimustyön prosessin rinnalla kulkee ammatillisen kasvun prosessi. Sosiaalialan kompetenssien mukaisesti omiksi oppimistavoitteiksi asetettiin asiakasosaamisen kehittäminen ja vähemmistötaustaisten henkilöiden kanssa toimiessamme yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen. (TAMK Sosiaaliala 2016, hakupäivä 21.11.2016). Koska kysymyksessä on asiakastyötä tekevän ammattilaisen työ uskonnollisesta kulttuurista tulevien nuorten kanssa, on kulttuurisensitiivisen työotteen sisäistäminen yksi tavoitteista. Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa herkkyyttä ymmärtää ja arvostaa eri kulttuurien ominaispiirteitä ja työotteena se huomioi kulttuurin vaikutuksen myös vuorovaikutukseen sekä luo myönteisen ja arvostavan ilmapiirin asiakastilanteeseen (Helsingin tyttöjen talo, lukupäivä 7.11.2016) Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä on vahva ja omanlaisensa kulttuuri, jonka ymmärtäminen ja tunteminen yhteisön ulkopuolisille voi olla vaikeaa.

## 4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat ja tutkimusmenetelmä

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, sillä tutkimme kokemukseen perustuvaa tietoa. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata ja pyrkiä ymmärtämään todellista, elettyä elämää, ei niinkään etsiä puhdasta, absoluuttista totuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 161, Tuomi & Sarajärvi 2009, 20, 68-69). Tutkimuksemme perustuu kokemusten tutkimiseen ja niiden tulkitaan sekä kohdentuu inhimillisen ja eletyn kokemuksen tutkimiseen. Näemme tutkijoina tutkittavamme ainutlaatuisina yksilöinä, joiden elämäkokemukset muodostavat tutkimuksemme ytimen. Pyrkimyksenämme on olla avoin ja vapaa ennako-olettamuksista lähestyessämme haastateltaviamme ja tutkimuskysymyksiämme. (Tuomi & Sarajärvi 2013,28-31).

Kokemuksen tutkimuksen kohteena on lopulta ihmisen koko elämä, joka on aina yksilöllinen. Tutkijoina haasteemme on pyrkiä olemaan olettamatta tutkittavan henkilökohtaisen kokemuksen sisällöstä mitään etukäteen, vaan tutkimuksessa tutustumme haastateltaviamme elämäntilanteeseen ja sitä kautta valitsemaamme ilmiöön. (Perttula 2009, 137-138.)

Haastattelu soveltuu kokemusten tutkimukseen luontevasti, sillä sen avulla on mahdollista välittää ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita. Aiheemme on hyvin henkilökohtainen ja mahdollisesti haastateltaville myös sensitivinen, joten haastattelu on perusteltu valinta. Sen avulla on mahdollista saada haastateltavien ääni kuuluviin. Samoihin perusteisiin nojaten, sekä taataksemme haastateltaviamme yksityisyyden, päädyimme yksilöhaastatteluun ryhmähaastattelun sijaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 441, 8).

Teemahaastattelu on yksi tutkimushaastattelun muoto. Se on kehitetty kohdennetun haastattelun (focused interview) perustalta ja siinä korostuvat erityisesti haastateltavien subjektiiviset kokemukset. Teemahaastattelua kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, mikä kuvaa etenemistä ennalta valittujen teemojen mukaisesti, mutta vapaasti, antaen haastattelussa nousevien asioiden ohjata keskustelun kulkua. Teemahaastattelussa pyritään huomioimaan ihmisten tulkinnat ja ne merkitykset, jotka he kokemuksilleen antavat. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35, Tuomi & Sarajärvi 2009, 75)

Teemahaastattelun tutkimustilanteessa haastateltava ihminen nähdään aktiivisena toimijana, joka voi tuoda esiin haluamiaan asioita mahdollisimman vapaasti. Halusimme antaa äänen vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä irtautuneille nuorille sekä heille mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan

avoimesti. Opinnäytetyömme tietoperustaa kirjoittaessa huomasimme, että valitsemamme tutkimuksen aihe on monitahoinen. Teemahaastattelulla meillä olisi mahdollisuus selventää ja syventää saamiamme tietoja sekä oppia sellaisista yksilöllisten kokemusten muokkaamista teemoista, joista emme ole ymmärtäneet kysyä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

Haastattelun teemarunkoon (LIITE 1) valitsimme kaksi pääteemaa tietoperustan pohjalta. Teemamme liittyvät kokemuksiin vanhoillislestadiolaisesta liikkeestä irtautumisen prosessista sekä koettuun tuen tarpeeseen tämän prosessin aikana.

### **4.3 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu**

Haastateltavamme ovat Oulun seudulta kotoisin olevia nuoria aikuisia, jotka ovat irtautuneet vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä alle 29-vuotiaina. Haastatelimme kolmea henkilöä. Päädyimme tähän, sillä laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella määrällistä edustavuutta tai aineiston yleistettävyyttä. Suuri haastateltavien määrä voi jopa vaikeuttaa olennaisten asioiden tunnistamista (Kylmä & Juvakka 2007, 58-59). Työn yhteistyökumppanin, Oulun kaupungin monikulttuurisen nuorisopalvelun, näkökulmasta keräämme kokemuksia nimenomaan nuorilta ja nuorilta aikuisilta. Nuorisotyötä säätelevän nuorisolain (27.1.2006/72) mukaan nuori on alle 29-vuotias. Yhdellä meistä tutkijoista on tausta vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, ja haastateltavat löytyivät hänen kauttaan. Haastateltavaksi pyydettiin kolmea henkilöä, joiden tutkija tiesi irtautuneen liikkeestä, mutta joiden kanssa hän ei ole ollut läheisissä tekemisissä. Aiheesta keskustelemisen ja suullisen sopimuksen tekemisen jälkeen lähetimme haastateltaville sähköpostiviestin, jossa kerroimme lisää tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta (LIITE 2).

Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina koulumme neuvottelutiloissa tammikuussa 2017. Jokainen meistä oli vuorollaan päävastuussa haastattelemisesta ja keskustelun etenemisestä, mutta haastattelutilanteissa esitimme kaikki tarkentavia kysymyksiä. Käytimme haastattelujen äänittämiin puhelimen tallentamisohjelmaa. Äänitimme jokaisen keskustelun kokonaan ja varmuuden vuoksi kahdella puhelimella. Pyrimme luomaan haastattelutilanteisiin välittömän tunnelman, jotta haastateltavan olisi mahdollisimman helppoa kertoa kokemuksistaan. Haastattelujen aluksi esitimme itsemme ja kertosimme tutkimuksemme tarkoituksen, ja lopuksi vaihdoimme muutaman sanan siitä, miltä haastattelukokemus oli tuntunut. Haastateltavamme kertoivat kokemuksistaan avoimesti. Haastattelutilanteet kestivät noin tunnista puoleentoista tuntiin.

#### **4.4 Aineiston analyysi**

Aineiston keruun jälkeen aloitimme analyysin litteroinnilla, eli kirjoitimme auki nauhoitetut haastattelut Word-tiedostoon. Materiaalia kertyi 45 sivua. Kävimme materiaalin läpi ja yliviivasimme ilmaukset, jotka vastasivat kahteen tutkimuskysymykseemme. Redusoimme materiaalin karsimalla siitä täytesanat. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108).

Alun perin tarkoituksena oli toteuttaa teoriaohjaava tai teorialähtöinen sisällönanalyysi. Jaotellesamme materiaalia teorian mukaisesti huomasimme, että aineistosta tulisi tällöin jäämään moni mielenkiintoinen osa käsittelemättä, ja molempien tutkimuskysymysten käsittely teoriapohjan mukaisesti olisi haastavaa. Päädyimme aineiston teemoitteluun. Menetelmässä aineistosta pyritään löytämään ja erottelmaan aiheet, jotka ovat oleellisia tutkimusongelman kannalta. Teemoittelussa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia aiheita, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Haastattelun lähtökohtaisten teemojen lisäksi voi nousta esiin uusia teemoja tai teemojen välisiä yhteyksiä. Tulostimme litteroidun aineiston ja jaottelimme aineiston leikkaa-liimaa-menetelmällä. Järjestimme aineistoa teemarunkomme mukaisesti kahteen pääteemaan kokoamalla haastateltavien kertomia asioita niiden alle. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 173.)

#### **4.5 Tutkimuksen luotettavuus**

Laaduntarkkailu tutkimuksen eri vaiheissa lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Huomioimme luotettavuuden tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Suunnitelmaa laadittaessa luotettavuuden kannalta merkittäviksi tekijöiksi nousevat tutkittava ilmiö ja tarkoitus, omat aatteet tutkijana tässä tutkimuksessa, aineiston keruuseen liittyvät valinnat, tutkimuksen tiedonantajat sekä meidän ja tutkimukseen osallistuvien nuorten välinen suhde. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141.) Tutkimuskohteena olevaa ilmiötä tarkastellaan ja pohditaan reflektoiden, ja pyritään sen selkeään määrittelyyn tätä tutkimusta varten. Tutkimuksesta mahdollisesti saatavaa hyötyä ja merkitystä sosiaalialalle pidetään myös tärkeänä lähtökohtana aiheen määrittelyssä, ja sitä pidetään yhtenä näkökulmana koko prosessin aikana. (Kylmä & Juvakka 2007, 130-133)

Eettisyys on tutkimuksen yksi lähtökohta ja sen merkitys korostuu myös yhtenä luotettavuustekijänä. Aineiston kerääminen määrittelee paljolti tutkimuksesta saatavia tuloksia, joten tutkimuksen osallistujia, haastattelua aineistonkeruun menetelmänä, haastattelun teemoja ja saatujen aineistojen



luotettavuutta arvioidaan tavoitellessa tutkimukselle luotettavuutta. Aineiston analyysivaiheessa tärkeää on sopivan menetelmän onnistunut valinta; kuvataanko sitä, mitä on tarkoituskin? Tavoitteena on tuottaa tuloksia riittävän laajan aineiston ehdoilla, pyrkien olemaan ohjaamatta tuloksia tutkijoiden omilla odotuksilla. Raportointivaiheessa pyritään selkeyteen ja lukijan näkökulman huomioimiseen. Tavoitteena on esittää saadut tulokset niin, että niitä voitaisiin hyödyntää sosiaalialalla. (Kylmä & Juvakka 2007, 130-133)

Tutkivan haastattelijan rooliin asettautuminen oli meille kaikille uutta, mutta ennakoivaltautumisen, haastattelukäytäntöihin perehtymisen ja keskinäisen palautteen avulla panostimme haastatteluissa kerätyn materiaalin luotettavuuteen. Perehdyimme tutkimuksemme tietopohjaan perusteellisesti keskustellen ennen haastatteluja. Litteroimme materiaalin suunnitelmiemme mukaan mahdollisimman pian haastattelutilanteiden jälkeen. Kunkin haastattelun litteroi se, joka on ollut kyseisessä haastattelutilanteessa päävastuussa. Kiinnitimme opinnäytetyön kaikissa vaiheissa erityistä huomiota dokumentoinnin ja tutkimuksen vaiheiden kuvaamisen tarkkuuteen ja kattavuuteen. Läpi prosessin tiedostamme sen, että haastattelussa saatu tieto on aina haastattelijan ja haastateltavien yhteistoiminnan seurausta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184-185)

Haastattelututkimukselle tyypillinen luotettavuuteen vaikuttava piirre on, että haastateltavat saattavat tietoisesti tai tiedostamattaan pyrkiä antamaan itsestään sosiaalisesti hyväksyttävän kuvan. Elämäkokemuksista kertoessa voi tulla esiin myös arkaluontoisia asioita, joten joistain kokemuksista haastateltavien voi olla vaikea puhua. Omalta osaltamme pyrimme vaikuttamaan tähän luomalla haastattelutilanteesta rauhallisen ja antamalla haastattelulle tarpeeksi aikaa. Perehdyimme etukäteen huolellisesti haastattelijan rooliin ja tehtäviin. Pohdimme lisäksi haastattelun konteksti- ja tilannesidonnaisuutta: tutkimusaineisto syntyy vuorovaikutuksessa, mikä vaikuttaa sen yleistettävyyteen. Tutkijoina myös teemme valintoja ja luomme merkityksiä ja arvotuksia aineistonkeruun alusta alkaen. Pidämme erityisen tärkeänä sitä, että emme haastattelutilanteessa pitäydy liiaksi esimerkiksi työn kehittämisen näkökulmasta tärkeäksi olettamissamme asioissa, vaan että haastateltaville jää tilaa tuoda esiin kokemuksia, joita emme välttämättä itse huomaisi kysyä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 206-207.)

Oleellisena luotettavuustekijänä tutkimuksessamme korostuu tutkijan positio. Yhdellä meistä kolmesta tutkijasta on tausta vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, mistä koko tutkimus juontaa juurensa. Läpi tutkimusprosessin olemme arvioineet ja ryhmänä keskustelleet tämän taustan vai-

kutuksista tutkimuksen luotettavuuteen ja objektiivisuuteen. Täydellinen objektiivisuus ei ole tutkimuksessa mahdollista, joten oleellista on, että tutkija tiedostaa oman asemansa suhteessa tutkittavaan aiheeseen ja asemansa mahdolliset vaikutukset tekemiinsä tulkintoihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 3.4.2017.)

#### **4.6 Tutkimuksen eettisyys**

Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa vain, jos se on tehty tutkijayhteisön yhteisesti sopimien hyvien käytäntöjen edellyttämällä tavoilla. Perustamme oman tutkimuksemme joka vaiheessa näihin käytäntöihin. Rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta painotetaan tutkimuksen joka vaiheessa: suunnittelussa, tiedonhankinta, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6). Hyvää tieteellistä käytäntöä edellyttää myös tutkimuksen kriteerien mukaisten ja eettisesti kestävien menetelmien soveltaminen tutkimuksen kuluessa ja jo aiemmin julkaistun tiedon hyödyntäminen niin, että tutkijoiden työtä ja saavutuksia huomioidaan kunnioittavasti ja asiamukaisesti arvostaen. Tieteelliseen tutkimukseen kuuluvaa avoimuutta ja sen kriteerien mukaista eettistä ja rehellistä tiedonkäsittelyä tulee soveltaa läpi koko prosessin. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 132-133)

Pyrimme tutkimuksessamme tuomaan esille mahdollista tuen tarvetta vanhoillislestadiolaisesta heurätysliikkeestä irtautuneilla nuorilla. Eettistä pohdintaa teimme jo tutkimuskysymyksiä laatiessamme huomioimalla sen, että irtautuminen ei välttämättä ole prosessi, jossa kaikki kokevat tarvitsevänsä apua (Timonen, 2013). Sensitiivisyys aihetta käsitellessä ja kunnioittavuus toisesta kulttuurista keskustellessa on meille oleellista. Haastateltavien ja heidän kokemustensa kunnioittava kohtaaminen on ehdottoman tärkeä periaatteemme.

Eettisesti on ensisijaisen tärkeää huolehtia tutkittavien hyvinvoinnista ja asemasta tutkimuksen aikana. Esittelimme haastateltaviksi kutsutuille henkilöille tutkimuksemme perusteet ja tarkoituksen etukäteen sähköpostilla sekä haastattelutilanteen alussa. Kerroimme, mitä hyötyjä tutkimuksella tavoitellaan, jotta tuleva haastateltava voi arvioida niiden omakohtaisen ja laajemman merkityksen ennen tutkimukseen osallistumisestaan. Kerroimme, että tutkimuksesta voi kieltäytyä missä vaiheessa tahansa, sillä tutkimukseen osallistuminen voi aktivoida voimakkaita tunnemuistoja ja työstämättömiä asioita. (Kylmä & Juvakka 2007, 148-149.)

Nuorten kertomuksia käytimme niin, ettei kertojaa voi missään vaiheessa tunnistaa niiden perusteella. Kiinnitimme erityistä huomiota nuorten anonymiteettiin myös aineiston analyysissä ja raportoinnissa. Tuhosimme haastattelunauhat ja litteroidut materiaalit tutkimuksen valmistuttua.

## 5 KOKEMUKSET IRTAUTUMISESTA JA TUEN TARPEESTA

### 5.1 Kokemukset vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumisesta

*“Kyllä mää muistan, että oon varhaisessa vaiheessa, ala-asteella vähän jo miettinyt -- Välillä on ollut aikoja, jolloin en oo miettinyt yhtään, on vaan ollut helppo olla, mut sitte taas oon huomannut, että aina oon palannut niihin samoihin asioihin.”*

Nuoret kuvasivat irtautumisprosessinsa kulkua lapsuudesta ja nuoruudesta nykypäivään. Vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä irtautuminen ei tapahtunut yhtäkkiä, vaan varsinaista päätöstä ja sen julkituomista edelsi pitkällinen, jopa vuosia jatkunut henkilökohtainen pohdinta. Haastatteluissa muisteltiin, kuinka jo lapsena liikkeen opetukset synnistä sekä oikeasta ja väärästä olivat mietitytänneet tai seuroissa käyminen oli tuntunut “pakkopullalta”. Toisinaan nämä epäilykset painoivat enemmän mieltä, välillä taas elämä yhteisössä oli helpompaa.

Yksi vanhoillislestadiolaista elämänkulkua konkreettisimmin ohjaavista periaatteista on ehkäisymenetelmistä kieltäytyminen ja siitä usein seuraavat suuret perhekoot. Suuri perhe nähdään naisen elämässä myös jonkinlaisena ihanteena ja avioliiton tarkoituksena. Äitiyden vaatimus henkilökohtaisella tasolla nousi esiin aineistossa. Sen kuvattiin olleen yksi ensimmäisistä asioista, jonka nuoret olivat ajatuksissaan kyseenalaistaneet. Tulevaisuus suurperheen äitinä oli jo lapsuudesta asti tuntunut vaikealta.

*“Mää en oo ikinä haaveillu mistään suurperheestä. Se on ollut semmonen ensimmäinen asia mitä oon miettiny, että onko se tosiaan näin, että kaikki pitää ottaa vastaan mitä tulee.”*

Nuorten lopullista irtautumispäätöstä edelsi elämänvaihe, jossa sekoittuivat valtakulttuurin ja vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen elämäntavat. Salaa tehtiin asioita, jotka eivät kuulu yhteisössä elävälle, kuten esimerkiksi meikattiin tai käytiin baareissa. Tällainen kaksoiselämä koettiin rasakaksi ja kuluttavaksi. Siitä seurasi lopulta tunne, että kaksoiselämä ei ole moraalisesti oikein itseä eikä muita ihmisiä kohtaan, ja ratkaisu lähtemisestä oli tehtävä. Lähtemispäätös koettiin helpottavana, koska sen jälkeen oli mahdollista toteuttaa avoimesti halutunlaista elämäntapaa, eikä omia elämänvalintoja tarvinnut enää salata.

*Mut sitte se vaan tuli yks päivä se olo, että nyt mää en jaks enää esittää, että tässä ei oo mitään järkeä, että määhän valehtelen vaan itelleni ja kaikille muille. Niin sitte sen vaan tietää, milloin on valmis tekemään sen päätöksen.*

Irtautumiseen päätyneen aktiivisen pohdinnan arvioitiin kestäneen noin vuodesta puoleentoista vuotta. Vaikka päätös irtautumisesta oli pohdinnan jälkeen kirkastunut, liittyi elämänvaiheeseen myös paljon epävarmuutta. Yhteisöön saatettiin myös palata ennen lopullista irtautumista.

*“Kyllä musta silti tuntu, että vaikka se päätös oli selekiä, niin kyllähän mä oli ihan hukassa.”*

Kokemuksista nousi esiin päätöksen julkistamista edeltänyt pelko sosiaalisten suhteiden menettämisestä ja hylätyksi tulemisesta. Erityisesti perheen ja ystävien menettämisen pelko oli voimakasta. Muiden reaktiot jännittivät ja omille vanhemmille oli hankalaa kertoa irtautumispäätöksestä. Samoin jännitti tehdä yhteisössä kiellettyjä ulkonäön muutoksia, kuten meikkaamista ja hiustenvärjäystä. Uuden sosiaalisen elämän rakentaminen näyttäytyi niin ikään jännittävänä ja pelottavana asiana. Perheestään ensimmäisenä irtautunut kärsi välillä ulkopuolisuuden tunteesta perhepiirissä liikkeen jättämisen jälkeen.

Irtautumiskokemuksissa korostuu liikkeen opetuksen ja normien vahva vaikutus irtautumisprosessiin. Nuoret kuvasivat, kuinka kyseenalaistavista ja epäilevistä ajatuksista seurasi huono omatunto. Nämä ajatukset olivat syntiä, joten ne tuli tukahduttaa. Mahdollisuus ajatella mitä ja miten haluaa onkin koettu suurena vapautena irtautumisen jälkeen. Toisaalta siihen on liittynyt myös haasteita, sillä ajatusmaailman vapautuminen on vienyt aikaa. Omien ajatusten, mielipiteiden ja moraalikäsitysten muotoutumisen viitattiin olleen osa pitkää prosessia. Yhteisössä omia mielipiteitä ei tarvinnut arvioida, kun porukan mukana kulkeminen oli ainoa oikea tapa toimia. Opitusta synnintunnosta ja mieleen juuttuneista normeista irtipääseminen on vienyt jopa vuosia. Myös uuden hengellisyyden rakentaminen ja uskonkäsitusten pohtiminen nousivat esiin keskusteluissa.

*“Aika rankkaki kokemus se eroaminen, että ku on joutunu miettii koko elämän tavallaan uusiksi ja mihin mää nyt oikeen uskon ja mikä oma mielipide on näihin kaikkiin asioihin. Ku on pitkään menny vaan porukan mukana, ei oo ajatellu kunnolla, että mitä mää nyt oikeesti ajattelen näistä asioista.”*

Tuttujen ja läheisten irtautumisten vaikutukset omaan pohdintaan nousivat esiin kokemuksissa. Si-saruksen hankala kokemus painostuksesta lisäsi pelkoa oman irtautumisen suhteen. Aiemmin irtautuneelta ystävältä taas saatiin rohkaisua omaan tilanteeseen. Ei-uskovaisten nuorten muisteltiin olleen ihailun jo kohde rippileiri-ikäisenä. Myös muut suuret muutokset elämässä saivat pohtimaan asioita laajemmin: irtautuminen limittyi yhteen esimerkiksi opiskelun alkamisen, muuton tai parisuhteen päättymisen kanssa.

Kuullessaan lapsensa irtautumispäätöksestä nuorten vanhemmat olivat lähinnä järkyttyneitä ja hämmentyneitä nuorten ratkaisuista, eikä asiasta osattu juurikaan puhua tai kysyä. Vanhemmat ilmaisivat myös epäuskoa päätöksen aitoudesta. Kuitenkaan välit perheeseen eivät muuttuneet olennaisesti vaikeammiksi tai katkenneet irtautumisen takia. Vanhempien kanssa asiasta keskusteleminen on koettu hieman hankalaksi, eikä irtautumisesta olekaan erityisemmin puhuttu enää myöhemmin.

*“Omat vanhemmat, he ovat hyvin vanhankansan ihmisiä niin en oottanutkaan mitään asiallista keskustelua heiltä. Ei hekään niinku painostanu, mutta niinku vähän silleen, että miten sää nyt tolleen oot menny tekemään. “*

*“Se oli aika jännä, että ne [äiti ja isä] ei reagoinu siihen, ne oli varmaan niin järkyttyneitä. Kotona kaikki oli vaan sillain, että se on semmosta nuoruuden höpöttelyä, ne ei varsinaisesti ottanut sitä tosissaan, että mä en oikeesti halua olla uskovainen, se oli heille enempi semmonen hetken juttu.”*

Vanhoillislestadiolaisilta kavereilta tuli jossakin tapauksessa voimakkaampia reaktioita kuin perheenjäseniltä. Ystävät olivat huolissaan irtautumista harkitsevan nuoren tekemisistä ja hänen uskonelämänsä tilasta. He toivoivat myös kovasti, että lähtijä jatkaisi edelleen elämää yhteisössä. Monet yhteisössä muodostuneet sosiaaliset suhteet ovat kuitenkin hiipuneet irtautumisen myötä. Esiin nousi pohdintoja siitä, mikä oma merkitys yhteisössä olleen ystäväpiirin jäsenenä oli ollut, ja kuinka raa’alta uskolle perustuneiden ystävyysuhteiden katkeaminen on tuntunut. Pieneltä hylkäämiseltä on tuntunut sekä, jos yhteisössä elävät läheiset ja ystävät eivät ole tiedustelleet irtautuneen nuoren jaksamista ja vointia. Ystävien saaminen yhteisön ulkopuolelta onkin koettu erityisen tärkeäksi.

Nuoret kokivat helpottavana sen, että pelot joutua perheen ja ystävien hylkäämäksi osoittautuivat turhiksi. Merkittävänä pidettiin, ettei omaa päätöstä tarvinnut laajasti perustella tai toistuvasti vastata uteluihin aiheesta. Läheisten esittämät toiveet yhteisöön palaamisesta olivat kuitenkin varsin yleisiä ja ne tuntuivat toisinaan raskailta. Vanhemmat ja ystävät saattoivat toivoa paluuta kovasti ja ilmaista huolta, vaikka kunnioittaisivatkin lähtijän päätöstä. Perheen tai yhteisön taholta ei kuitenkaan koettu tulevan vahvaa painostusta parannuksen tekemiseen.

*“Mää sitte sannoin ite aika nopeaan siinä, että mä en halua puhua tästä asiasta, jos mä haluan puhua niin sitte minä tuun puhumaan, että mulla ei oo mitään hätää. Se uskonto on niin voimakkaana siinä, että ne jotenki aattelee, että mulla on hirvee hätä. Se hätä on enempi siellä toisella puolella, mulla on ihan hyvä olla.”*

Nuoret kuvasivat olevansa nykypäivänä levollisia tekemänsä päätöksen suhteen. Vanhoillislestadiolaisuus ei herätä heissä enää samaa ahdistuksen tunnetta kuin liikkeeseen kuulumisen aikana ja irtautumisen aiemmissa vaiheissa. Kun lopullinen päätös irtautumisesta oli tehty ja ratkaisun oikeellisuutta ei tarvinnut enää epäillä jatkuvasti, olo helpottui. Läheisten odotettua neutraalimmat reaktiot ovat toimivat myös mieltä rauhoittavana tekijänä. Katumuksen tunnetta vanhoillislestadiolaisuudesta lähtemisestä ei ole seurannut, vaikka irtautumiseen liittyvät asiat ovatkin pyöriätkin jonkin aikaa mielessä vielä ratkaisun tekemisen jälkeen.

Irtautumisen jälkeen nuoret ovat luoneet oman näköistään suhdetta vanhoillislestadiolaisuuteen. Esi-merkiksi osallistuminen liikkeen tapahtumiin vaihtelee. Suvisuoroissa saatetaan käydä tapaamassa sukulaisia ja tuttavuuksia, laulamassa sekä nauttimassa tapahtuman ilmapiiristä, mutta esiin nousee myös vastakkaisia ajatuksia: suvisuoroihin ei lähde, vaikka joku pyytäisikin. Herätysliikkeeseen kuuluvien läheisten ihmisten kanssa ollaan edelleen tekemisissä niin ikään vaihtelevasti. Joidenkin läheisten kanssa välit ovat etäännyneet, joidenkin kanssa lähentyneet. Kokemuksissa nousee esiin myös asioita, joita nuoret kokivat arvokkaaksi yhteisössä ja joita he sieltä kaipaavat. Niitä ovat muun muassa vahva yhteisöllisyys sekä uskonnollisiin tapahtumiin kuuluva yhdessä laulaminen.

## 5.2 Kokemukset tuen tarpeesta vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautumisen prosessissa

Ystäviltä ja vertaisilta saadun tuen ja voimavarojen merkitys korostui nuorten irtautumiskokemuksissa vahvasti. Elämänvaiheessa koettiin tärkeäksi sekä muiden irtautuneiden, että liikkeeseen kuulumattomien ystävien kanssa keskusteleminen. Heidän kanssaan käydyt keskustelut ja heiltä saatu tuki koettiin tärkeänä muutostilanteessa etenemisen ja jaksamisen kannalta. Ystävien kanssa on voitu jakaa ajatuksia vapaammin kuin vanhempien kanssa. Nuoret toivat esiin liikkeessä olon aikana kokemaansa ahdistusta sekä irtautumiseen liittyviä haasteita, joiden kanssa kavereilta saatu tuki auttoi jaksamaan. Näitä olivat muun muassa irtautumispäätöksen tekemisen vaikeus sekä kaksoiselämän raskaus. Kokemuksista puhuminen on ollut tärkeää pitkään yhteisön jättämisen jälkeenkin. Irtautuminen koettiin niin merkittäväksi tekijäksi elämässä, että asian perusteellinen käsitteleminen on ollut tarpeellista.

*“Mä ite sen tiedostan, että jos mä en niistä puhunu tai jotenki läpi käyny, niin en mä ois pystyny siirtyyn elämässä etteenpäin. Että mä oon tiedostanu, että mun pittää tehdä se työ, jotta mä voin mennä elämäsä etteenpäin.”*

Liikkeestä aiemmin eronneiden ystävien tuki oli korvaamattoman tärkeää nuorille heidän irtautumisprosessinsa aikana. Kokemuksissa painottui tärkeänä tukijan ymmärtämys siitä, millainen kasvuympäristö vanhoillislestadiolaisuus on ollut ja mitä kaikkea irtautumisprosessiin liittyy. Liikkeen ulkopuolella kasvanut ja elänyt ei voi niitä ymmärtää täysin. Muiden entisten vanhoillislestadiolaisien kanssa keskustellessa omaa taustaansa ei tarvitse selittää kaikkea juurta jaksain.

Esiin nousi myös kokemus siitä, että oli tärkeää saada sellainen kuuntelija, joka olisi neutraali ja ulkopuolinen, ja joka ei painostaisi suuntaan tai toiseen ratkaisua miettiessä, kuten ystävät ja läheiset saattaisivat tehdä. Tällaiseen tarpeeseen oli käytetty ammatillista keskusteluapua, joka auttoi käsittelemään elämäntilannetta ja tarjosi tukea haastavassa vaiheessa.

*“Sehän oli hyvinki raskasta aikaa, ku oli tavallaan kaks vaihtoehtoa, että joko mää jään siihen liikkeeseen ja esitän että olen mukana tässä, tai sitten lopetan sen homman. -- Kyllä mää ite tarvin siihen ihan ulkopuolista apua, koska oli hirveen vaikee löytää sellaista kuuntelijaa, joka ei vedä mihinkään suuntaan-- Se oli ehkä semmonen ratkaseva tuki siinä kohdassa, tavallaan tuli itseluotamusta, että mää ite päätän, mitä mää teen.”*



Kokemuksissa tuli ilmi, ettei ammatillisen avun mahdollisuutta tai tarvetta välttämättä tiedostettu irtautumisen aikana. Nuoret kommentoivat, että jos heillä olisi ollut tietoa tuesta tai mahdollisuuksia siihen, he olisivat ottaneet sitä vastaan. Tuen arvioitiin olevan hyödyksi erityisesti siinä vaiheessa, kun elämä alkoi irtautumisen jälkeen tasaantua ja rakentua oman näköiseksi. Haastatteluisa muun muassa kuvattiin tunnetta tyhjän päälle jäämisestä irtautumisen jälkeen.

## 6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Löysimme aineistosta paljon yhtymäkohtia Timosen ajatuksiin irtautumisen prosessiluonteesta ja vaiheittaisesta etenemisestä. Päätös irtautumisesta ei synny yhtäkkisesti, vaan yksilö pohtii asiaa pitkään mielessään, pikkuhiljaa kokeillen asioita, jotka ovat yhteisössä kiellettyjä. Nuoret kertoivat miettineensä jo lapsena sitä, voivatko heille opetetut asiat olla tosia. Noin viidentoista vuoden ikäisenä alkoi vahvemmin tulla ajatuksiin se, ettei vanhoillislestadiolainen elämäntyylisi ole heitä varten. Se on Timosenkin mukaan ikävaihe, jolloin tiiviiseen uskonnolliseen yhteisöön kasvaneiden itsenäinen ajattelu herää siinä määrin, että kyseenalaistamattomuus katkeaa. Yläkouluikäisten nuorten kanssa toimivien aikuisten on hyvä tiedostaa, että itsenäistymisen kipuiluun voi liittyä myös pohdinta uskonnolliseen yhteisöön kuulumisesta. (Timonen 2010, 318-320).

Nuoret olivat pitkään, osa jopa useita vuosia, miettineet irtautumisen mahdollisuutta ensin yksin ja alkaneet sitten salaa tehdä asioita, jotka eivät kuulu vanhoillislestadiolaiseen elämään. Tässä vaiheessa nuoret olivat tutustunut yhteisön ulkopuoliseen elämään, jota hän on siihen asti seurannut sivusta katsoen. Myös sosiaalisen verkoston luominen yhteisön ulkopuolelle alkoi ennen irtautumista. Kuitenkin itse irtautuminen voi olla hyvinkin yhtäkkinen tapahtuma, kun irtautuja vain ilmoittaa, ettei enää halua kuulua vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen. Nuoret kertoivat siitä, miten he pitkän pohdinnan jälkeen tekivät konkreettisen irtautumisen esimerkiksi kertomalla omalle äidilleen asiasta. Tässä vaiheessa läheisten reaktiot ovat niitä pelottavia asioita. Jos perhe suhtautuu kielteisesti irtautumispäätökseen, nuoren voi olla vaikea löytää enää paikkaansa perheessään ja perheen ulkopuolella. Irtautumisen pohdinta ja sen julkituominen ovat nuoren elämässä stressaavia vaiheita, joissa sekä ystäviltä että ammattilaiselta saatu tuki voi haastattelemiemme nuorten kokemusten perusteella olla äärimmäisen hyödyllistä, jopa ehdottoman tärkeää.

Yhteisöllisyys on vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen yksi tärkein voimavara. Nuoret kertoivat, että kaipaavat liikkeestä vieläkin yhteisöllisyyttä ja vahvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisöllisyyden vuoksi irtautumista pohtiva ihminen pelkää eritoten irtautumisen vaikutuksia sosiaalisiin suhteisiin. Pelko hylätyksi tulemisesta on usein hyvin vahva, minkä nuoret toivat esille. Nuorisotyön kautta on mahdollisuus vastata nuorten kokemaan yhteisöllisyyden tarpeeseen. Työn tarkoitus on kohdata nuori ja tukea nuoren kasvua ja kehitystä hänen yksilöllisessä tilanteessaan sekä auttaa häntä kiinnittymään lähiympäristöönsä ja sosiaalisiin verkostoihin. Nuoren suhteita toisiin nuoriin voidaan tukea esimerkiksi erilaisilla ryhmätyöskentelymuodoilla, ja samalla voidaan luoda nuorelle

suhteita luotettaviin aikuisiin. Pelkoja lieventämään taas voi auttaa ratkaisukeskeinen keskusteluapu tai vertaistuki. (Kinnunen 2015, 60-62.)

Nuorena tai nuorena aikuisena irtautumiseen johtavat osin toisenlaiset tekijät kuin kypsemällä iällä irtautumiseen. Kokemuksista nousi esiin, että päätöksen taustalla vaikutti ristiriitaisten ajatusten ja maailmankuvan pohdinnan lisäksi nuorten elämään kuuluvia arkisia asioita. Elämään kaivattiin yhteisössä kiellettyjä asioita, kuten tanssimista, musiikkia ja meikkausta. Kuten itsenäistyvien nuorten ja nuorten aikuisten elämässä ylipäättään, ystävien merkitys korostui irtautujien kokemuksissa. Ystävien kanssa sekä uskallettiin kokeilla kiellettyjä asioita, että keskusteltiin irtautumisesta. Irtautumiset myös liittyivät itsenäistymisen vaiheisiin, kuten opiskelun alkamiseen ja muuttamiseen. Kasvaessaan nuoret pohtivat tulevaisuuttaan äiteinä ja hakivat sille vaihtoehtoja. Nuoruuteen liittyen kokemuksista nousi myös tapaus, jossa vanhemmat ja perhe eivät ottaneet tosissaan nuoren päätöstä jättää liike. Tällöin nuori voi tarvita erityistä tukea jonkun muun turvallisen aikuisen taholta.

Myös ulkonäköön liittyvät teemat nousivat esiin kokemuksissa. Vanhoillislestadiolaisuuteen kuuluvien tiukkojen normien rikkomiseen sisältyy vahvaa symboliikkaa. Nuoret muistelivat ulkoisia muutoksiaan osana irtautumistarinaansa, vaikka niistä ei haastattelussa erikseen kysytty. Korvakorujen laitto sekä ensimmäiset meikkaamiset ja hiustenvärjäykset olivat jääneet erityisesti mieleen. Ne viestittävät vanhoillislestadiolaiselle yhteisölle selkeästi yksilön irtautumisesta ja vaativat siksi uskallusta. Meikin voi pestä pois, joten korvakorut ja hiustenvärjäys merkitsevät suurempaa askelta irtautumisessa ja siitä viestimisessä. Ulkonäön muutokset voivat toimia myös voimaannuttavana elementtinä ja kaivattuna itseilmaisun mahdollisuutena, joita hienovaraisesti huomioimalla myös ammattilainen voi tukea nuoren identiteetin ilmaisua.

Saadussa ammatillisessa keskusteluavussa korostui irtautumispäätöksen tekemisen vaihe. Keskusteluapu koettiin ehdottoman tarpeelliseksi ja se auttoi paitsi ratkaisun tekemisessä, myös oman identiteetin löytämisessä ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämässä. Oman minuuden rakentaminen lapsuudessa sisäistetyn ryhmäidentiteetin tilalle vaatii työtä ja voi aiheuttaa ahdistuneisuutta ja epämääräisyyden tuntemuksia. Ryhmäidentiteetin ja yhteisössä opitun maailmankuvan jättämä tyhjä tila tulee täyttää uusilla käsityksillä itsestä, muista ja maailmasta. (Ruoho & Ilola 2014, 61.)

Etenkin nuoret, jotka ovat yksinäisiä tai liikkeen ulkopuolisia kaverisuhteita ei vielä ole, hyötyisivät vertaistukiryhmätoiminnasta. Oulun alueella vertaistukitapaamisia ihmisille, joilla on kokemusta uskonnollisista yhteisöistä, järjestää Uskontojen Uhrien Tuki UUT ry. Tästä voi olla hyötyä myös silloin, jos irtautumiseen kuuluu vierauden ja ulkopuolisuuden tunnetta, jota liikkeen ulkopuoliset läheiset eivät ymmärrä. Nuorisotyön piirissä toteutettavassa vertaistuksessa hyötynä olisi matala kynnyksen sekä ei niin vahvasti leimautunut imago.

Myös ei-lestadiolaiset ystävät ovat tärkeä tuki irtautumisprosessissa. Aineistosta nousi esiin kokemuksia siitä, kuinka ystävien kanssa on ollut tärkeää tehdä yhteisössä kiellettyjä asioita ja opetella ”normaalia” nuoren elämää. Ei-lestadiolaiset ystävät voivat myös kannustaa tai joissain tapauksissa myös painostaa ratkaisun tekemiseen. Riippumatta ystävien taustasta on tärkeää, että on läheisiä, joihin tukeutua. Painostuksen tai ulkopuolisuuden tunteiden takia ystävästä etääntyminen ja yksin jääminen vaikeuttavat kokemuksesta selviytymistä. Nuoret ilmaisivat huolta niiden nuorten puolesta, jotka irtautumisen myötä jäävät yksin ja joiden välit vanhempiin etääntyvät. Irtautumisesta keskusteltiin myös yleisellä tasolla ja sivuttiin tapauksia, joissa irtautuminen on ollut vaikeaa perhesuhteiden vuoksi. Vanhemmilta toivottiin ymmärrystä ja rakkautta irtautunutta lasta kohtaan, sillä oman perheen hyväksyntä ja päätöksen kunnioittaminen ovat todella tärkeitä asioita nuorelle.

Nuorilta kysyttiin, mitä mieltä he olisivat vanhoillisnuorille tarjolla olevasta keskusteluavusta. Kaikki pitivät ajatusta hyvänä ja mahdollisuutta tukeen tärkeänä. Vertaistuen lisäksi hyvänä ajatuksena pidettiin myös ammattilaista, jolla olisi jonkin verran tuntemusta vanhoillislestadiolaisen liikkeen tavoista ja ominaispiirteistä. Yhteisön tapakulttuurin merkitys nuoren kasvulle ja kehitykselle on merkittävä: kaikki yhteisössä opittu ei liity uskontoon, vaan yhteisön sisällä kehittyneisiin tapoihin ja käytänteisiin. Näiden tapojen tunteminen ja tunnistaminen on avuksi ammatillisessa suhtautumisessa irtautumisprosessin läpikäyneisiin tai -käyviin nuoriin. Irtautumisen kanssa kamppailevien nuorten tavoittaminen kuitenkin pohditutti.

Liikkeeseen liittyvien stigmojen hälvettäminen helpottaisi nuoren avun hakemista ja auttaisi nuoren kanssa tekemisissä olevaa ammattilaista ottamaan asian puheeksi. Taustasta koettu häpeä tuli esille myös aineistossamme. Uskonto on kovin henkilökohtainen, jopa tabuksi koettu aihe, joten sen olettaminen nuoren pahoinvoinnin lähteeksi ja aiheesta kysyminen voi arveluttaa ammattilaista. Uskonnollisten vähemmistöjen tunnustaminen osaksi tasa-arvo- ja monikulttuurisuustyötä on tärkeää. Tämä korostuu Oulun alueella, missä vanhoillislestadiolaisuuteen liittyvät ennakkoluulot ovat tiukassa. Ne kuuluvat ihmisten kielenkäytössä ja näkyvät sosiaalisessa mediassa.

Häpeä-teeman vastapainoksi aineistosta nousi esiin ajatus siitä, että vanhoillislestadiolainen taustasta voi olla ylpeä; se ei ole pelkkä taakka tai salailtava asia. Joka tapauksessa vanhoillislestadiolaisuus koetaan asiana, joka tulee tavalla tai toisella kulkemaan aina mukana elämässä. Aiheesta on kirjoittanut myös Hintsala (2013), jonka mukaan herätysliikkeen yhteisöstä ja hengellisyydestä irtautuneet eivät aina koe täysin irtautuneensa lestadiolaisuudesta. Henkilö voi kertoa olevansa entinen lestadiolainen, mutta kokea liikkeen vaikuttavan edelleen elämäänsä ja ajatteluunsa. Nettissä ilmiötä kuvaamaan on noussut termi etninen lestadiolainen. Sillä viitataan henkilöön, jonka tausta ja juuret ovat vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Etninen lestadiolainen voi olla joko konkreettisesti liikkeen jättänyt tai edelleen siihen kuuluva ja uskontoa omalla tavallaan toteuttava henkilö. (Hintsala 2013, 86-87)

Etnisen identiteetin voidaan nähdä olevan osa ihmisen psyykkistä hyvinvointia. Tarkasteltaessa vanhoillislestadiolaisuutta etnisenä yhteisönä korostuvat yhteisen alkuperän lisäksi uskonto, kieli, yhteisön rakenne ja kulttuuripiirteet. Mitä enemmän ihminen on tekemisissä omasta taustaan poikkeavan kulttuurin kanssa, sitä tietoisempi hän on omasta etnisestä identiteetistään. Nuoret kuvasivat ulkopuolisuuden ja vierauden tunteita, joita nousi nousta pintaan irtautumisen eri vaiheissa erilaisissa tilanteissa. (Kinnunen 2015, 60-62; Cantell, Lappalainen, Salmio & Varis 2000, 24.)

Identiteetin keskeisiä kysymyksiä on se, tunteeko ihminen itsensä arvostetuksi ja hyväksytyksi. Yksi nuorisotyön tehtävistä on vahvistaa nuoren itsetuntoa, ilmaisutaitoja ja itsetuntemusta sekä auttaa positiivisen minäkuvan kehittymistä ja identiteetin vahvistumista. Tunnustamalla etninen lestadiolaisuus ja vanhoillislestadiolaisuus arvokkaana identiteettinä muiden joukossa voidaan pyrkiä lieventämään taustaan liittyviä häpeän tuntemuksia ja auttaa nuorta kääntämään taustansa ja kokemuksensa voimavaroiksi. Etninen lestadiolaisuus on terminä verrattain uusi, joten se ei välttämättä ole vielä tuttu monelle sosiaalialan ammattilaiselle. (Kinnunen 2015, 60-62; Cantell, Lappalainen, Salmio & Varis 2000, 24.)

## 7 POHDINTA

Aloitimme tämän opinnäytetyön syksyllä 2015. Aihe nousi ajankohtaisena ilmiönä esiin yhden meistä Oulun kaupungin monikulttuurisessa nuorisopalvelussa suorittaman harjoittelun aikana. Koska vanhoillislestadiolaisuus on ilmiönä alueellisesti voimakkaasti esillä ja liikkeestä irtautuvia on ilmeisen paljon myös nuorten joukossa, pidimme tutkimusaihetta mielenkiintoisena ja perusteltuna. Vanhoillislestadiolaisuudesta on paljon ennakkokäsityksiä ja olettamuksia, jotka eivät ole paikkansapitäviä ja toivomme niiden hälvenevän. Avoin keskustelu vanhoillislestadiolaisten ja valtaväestön kesken olisi hyvin tarpeellista ja se tuli myös haastatteluissamme esille.

Tutkimuksemme valmistuminen kesti odotettua kauemmin. Herätysliikkeen ja irtautumisen teemat ovat kokonaisuutena laaja ja kiinnostava, joten jo tutkimuksen aiheen rajaaminen ja tutkimuskysymysten asettaminen edellyttivät odotettua enemmän pohdintaa. Samoin oli haastavaa laatia yksityiskohtainen teemarunko, kun käsitellään niin laajaa, elämän eri osa-alueita koskettavaa asiaa kuin irtautuminen. Päädyimme pitämään rungon avoimena. Myös selkeä valinta tehdä avoin haastattelu olisi ollut mahdollinen. Toiseen tutkimuskysymykseemme liittyvät tulokset jäivät yllättävän ohueksi, joten se teema olisi toisaalta voinut hyötyä tarkemmista alakysymyksistä tai jollain muulla tavalla aktiivisemmasta käsittelystä haastattelussa.

Ammatillisen kasvun tavoitteet, jotka asetimme tälle tutkimusprosessille, olivat asiakasosaamisen kehittäminen, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä kulttuurisensitiivisen työtteen sisäistäminen. Haastattelutilanteissa pyrimme tietoisesti kohtaamaan nuoret ammatillisesti ja harjoittelemaan asiakkaan kohtaamista ja arvostavaa kuuntelua. Ei ollut kuitenkaan helppoa tasapainotella rohkeasti kysymisen ja riittävän sensitiivisyyden välillä. Aiheen tutkimus ja aiheen asiallinen ja arvostava käsittely lisäävät myös ammatillista tietoisuutta ja sitäkin kautta yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Tämä oli myös haastattelemiemme henkilöiden toivomus.

Opinnäytetyöprosessi on ollut haastava etenkin yhdelle meistä, joka prosessoii samalla omaa irtautumistaan vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä. Opinnäytetyön tekeminen on edesauttanut paljon irtautumisprosessin etenemisessä, vaikka onkin ollut kokonaisuudessaan raskas. Vaikeaa on myös ollut ottaa tutkijan rooli niin, ettei oma tausta olisi vaikuttanut työn tekemiseen, mutta kahden muun tekijän neutraali asema suhteessa vanhoillislestadiolaisuuteen on tasapainottanut työn tekemistä. Omakohtaisesta kokemuksesta ja taustasta on ollut kuitenkin paljon hyötyä, sillä se on

tuonut syvyyttä tutkimukseen. Tutkijana on pitänyt osata ulkoistaa omat tuntemukset ja keskittyä tarkastelemaan aihetta objektiivisesti ja kokonaisuudessa tässä on onnistuttu hyvin. Keskustelimme myös opinnäytetyötä ohjaavien opettajien kanssa siitä, onko omakohtaisesta kokemuksesta haittaa tämän tutkimustyön tekemiselle. Estettä asialle ei nähty.

Päädyimme keskustelemaan haastatteluissa henkilökohtaisten kokemusten lisäksi irtautumisesta yleisellä tasolla. Nuoret toivat esille mielenkiintoisia havaintoja ilmiöstä nykypäivänä. He arvioivat, että vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuminen on nykyisin yleisempää ja helpompaa, kuin vaikkapa viisi vuotta sitten. Ääneen lausutun irtautumisen lisäksi nuoret saattavat nykyisin yksinkertaisesti jättäytyä pois uskonnollisista tapahtumista ilman että tekevät asiasta isoa numeroa. Myös liikkeen arjessa on tapahtunut muutoksia vapaampaan muutaman viimeisen vuoden aikana. Yhä useammat herätysliikkeeseen kuuluvat ihmiset, erityisesti nuoret, eivät haastattelemiemme nuorten käsitysten mukaan enää elä niin tiukasti vanhoja sääntöjä noudattaen.

2000-luvulla sosiaalinen media ja verkkokeskustelut ovat nousseet haastamaan käsitystä vanhoillislestadiolaisuudesta tiiviinä ja yksimielisenä yhteisönä. Verkossa yhteisön jäsenillä sekä siitä eronneilla on ollut mahdollisuus keskustella arkaluontoisista asioista, jakaa kokemuksia ja esittää kritiikkiä tarvittaessa anonyymisti, mutta pikkuhiljaa yhä useammin myös omalla nimellä. Netistä löytyy liikkeestä irtautuneiden jäsenten kanavia ja ryhmiä, joissa jaetaan tietoa, kokemuksia ja vertaistukea. Näin myös irtautumista harkitsevilla on aiempaa helpompaa saada kaikkia ajatuksilleen omaa ratkaisua etsiessään. Samoin internetissä sekä jo irtautuneiden että sitä harkitsevien on helppo lähteä etsimään vertaistukea. Haastattelemillamme henkilöillä ei ollut tästä omakohtaista kokemusta, mutta he arvelivat internetin ja sosiaalisen median vaikuttaneen irtautumisen yleistymiseen. Verkossa tehtävän nuorisotyön piirissä voitaisiin huomioida irtautuneet nuoret, joilla voi olla tarve keskustella kokemuksistaan ja ajatuksistaan anonyymisti. (Hintsala 2013, 87-91.)

*“Musta on äärettömän hyvä, että näistä on puhuttu medioissa, vaikka se alakuun tuntu pahalta, että niistä puhuttiin, mutta musta se on hyvä koska se lissää ihmisten tietosuutta ja sitä kautta ehkä niinkö nuoretki ihmiset ossaa hakia sitä apua.”*

Liikkeen sisällä vellova muutoshalukkuus on pikkuhiljaa noussut vahvemmin julkisuuteen niin lehden palstoilla, verkossa kuin tutkimuksissa. Keskiössä ovat olleet monet naisten asemaan liittyvät kysymykset, kuten ehkäisykielto, meikkaus sekä naisen ääni uskonnollisissa kysymyksissä. Nämä

ovat myös haastattelemiemme nuorten käsittelemiä seikkoja, jotka ovat olleet olennainen osa heidän henkilökohtaista irtautumispohdintaansa. Huomattavaa on myös, että naiset ovat olleet enemmän äänessä liikkeessä viime vuosina. Kysymys mahdollisen avautumisen, modernisoitumisen ja naisen roolin muuttumisen vaikutuksesta irtautumiseen onkin äärimmäisen mielenkiintoinen. Tutkimiemme irtautumiskokemusten valossa modernisoituminen voisi tehdä monille liikkeessä elämisen helpommaksi. Vai tulisiko samalla irtautumisesta helpompi ja entistä yleisempi vaihtoehto? Liikkeessä elävien nuorten naisten kokemukset ja ajatukset olisivat mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita. Tutkia voisi esimerkiksi sitä, miten voitaisiin tukea liikkeessä kasvavien tyttöjen ja nuorten naisten identiteetin rakentumista kunnioittaen samalla vakaumusta ja yhteisön oppeja, sillä tasapainottelu yhteisöstä kumpuavien naisen rooliin liittyvien odotusten ja modernin yhteiskunnan välillä voi olla hankalaa. Kiintoisaa olisi myös saada tarkempaa tietoa siitä, millaisia haasteita esimerkiksi koulujen ja nuorisotyön työntekijät kokevat lestadiolaisten nuorten kohtaamisessa. (Kallunki 2013, 79-82. Hurtig 2013, 38)

Irtautumiskokemuksia on niin monenlaisia kuin irtautujiakin. Keskeistä on muistaa kokemusten laaja skaala. Timosen mukaan Suomessa on pitkään vallinnut ”uskonnon uhrin -keskustelu”, jossa otsikoihin on nostettu uhrinäkökulmaa ja skandaaleja (Timonen 2013, 374-375). Ammatillaisen tuleekin kiinnittää huomiota siihen, ettei juutu yksin näihin kauhukuviin. Irtautuminen voi olla monella tavalla haastavaa ja traumatisoivaa, mutta kaikilla elämä ja ihmissuhteet eivät tuhoudu sen seurauksena. Tutkimuksessakin haluamme tuoda esiin kokemusten kirjoa sekä osaltamme normalisoida irtautumista ja edistää keskustelua ilmiön ympärillä. On tärkeää hälventää mahdollisia ennakkoluuloja, oletuksia ja pelkoja sekä vanhoillislestadiolaisuudesta että siitä irtautumisesta, jotta asiasta keskusteleminen tilanteen tullen olisi helpompaa sekä irtautuvalle nuorelle että ammattilaiselle, joka haluaa ottaa asian puheeksi.

Toisaalta olennaista on myös muistaa, kuinka helpompiinkin irtautumiskokemuksiin voi liittyä tarve keskustella kokemuksista. Irtautumiseen liittyvillä pienillä ja arkisilla asioilla voi olla nuoren elämälle suuri merkitys. Nuorten tuen tarpeet ovat yksilöllisiä. Nuorisotyön tarkoitus on kohdata nuori ja tukea nuoren kasvua ja kehitystä hänen yksilöllisessä tilanteessaan (Kinnunen 2015, 60-62). Kulttuurisensitiivisyyden näkökulmasta irtautuneiden kohtaamisessa korostuu ajatus, ettei yksilöä kohdata yksin ongelman tai taustansa kautta, mutta ne kuitenkin huomioidaan. Lopulta irtautuneiden nuorten kohtaamisessa merkitsevät ensimmäisenä ne samat asiat, kuin muidenkin nuorten kohtaamisessa. Tärkeää on, että nuorilla on matalan kynnyksen mahdollisuuksia keskustella mieltään



painavista asioista, ja että ammattilaisilla on taito kohdata nuoret omana itsenään arvostaen ja hyväksyen. (Cantell, Lappalainen, Salmio & Varis 2000, 25.)

## LÄHTEET

Berger, P.L. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Helsinki: Gaudeamus.

Cantell, M., Lappalainen, R., Salmio, T. & Varis, T. 2000. Monikulttuurisen nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Lasten keskus.

Hannila, A. 2011. Helvetin matkalainen - Vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuminen rituaaliteorian näkökulmasta. Pro gradu.

Helsingin tyttöjen talo, lukupäivä 7.11.2016, <http://www.tyttojentalo.fi/kulttuurisensitiivisyys>

Hintsala, M. 2013 Tuoreimmat versot verkossa. Teoksessa Hintsala, M. & Kinnunen, M. (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja. 83-103.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Hurtig, J. 2013 Taivaan taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Tampere: Vastapaino.

Kallunki, V. 2013. Maailmassa mutta ei maailmasta. Teoksessa Hintsala, M. & Kinnunen, M. (toim.) Tuoreet oksat viinipuussa. Vanhoillislestadiolaisuus peilissä. Helsinki: Kirjapaja. 67-82.

Karjalainen, H. 2011. Nyt voin ajatella vapaammin. Uskonnollisesta yhteisöstä poiskääntyminen. Pro gradu. Itä-Suomen yliopisto.

Kinnunen, V. 2015. Nuorisotyön tavoitteet ja perustat. Teoksessa Kiilakoski, T. Kinnunen, V. & Djupsund, R. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetus suunnitelmasta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu; Nuorisotutkimusseura; Nuorisotutkimusverkosto. 55-68.

Nuorisolaki. 27.1.2006/72

Paavola, H. & Talib, M. 2010 Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: Bookwell Oy.

Perttula, J. 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus: merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 115-157.

Rova, M. 2016. Uskonsota keittiössä - vanhoillislestadiolaisuudesta erkaantuneiden kokemuksia. Helsinki: Gummerus.

Ruoho, A. & Ilola, V. 2014. Usko, toivo ja raskaus. Vanhoillislestadiolaista perhe-elämää. Jyväskylä: Atena.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 3.4.2017. [http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3\\_2.html](http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_2.html)

Salomäki, H. 2010. Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen. Porvoo: Paino Bookwell Oy.

TAMK Sosiaaliala. 2016. Sosiaalialan kompetenssit. Hakupäivä 23.5.2016. <http://sosiaaliala.blogs.tamk.fi/aloitussivu/sosiaalialan-kompetenssit/>

Timonen, J. 2013. Todellisuudesta toiseen. Joensuu ; Helsinki: Suomen kansantietouden tutkijain seura.

Tuomaala, E. 2001. Yhteisön rajamailla - vanhoillislestadiolaisuudesta irtautumisen kerrontaa. Pro gradu. Helsingin Yliopisto.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki

Valkila, J. 2013. Vanhoillislestadiolaisen ehkäisykiellon eettisyys ja yhteisöstä irtaantuneiden määrä, viitattu 21.11.2016.

[http://www.uskontojenhientuki.fi/wp-content/uploads/2016/11/tiedote\\_2013\\_06\\_28.pdf](http://www.uskontojenhientuki.fi/wp-content/uploads/2016/11/tiedote_2013_06_28.pdf)

Villa, J. 2016. Saara-äidin hylätyt lapset. Teoksessa Rova, M.(toim.) Uskonsota keittiössä - vanhoillislestadiolaisuudesta erkaantuneiden kokemuksia. 278-306. Helsinki: Gummerus.

Teema 1: Irtautumisprosessi vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä

Kuvaile irtautumistasi ja kokemuksiasi irtautumisen eri vaiheissa

- irtautumiseen vaikuttaneet tekijät
- irtautumisen eteneminen
- nykyhetken tilanne suhteessa irtautumisprosessiin

Teema 2: Kokemukset tuen tarpeesta irtautumisprosessissa

Kuvaile irtautumisprosessin aikana saamaasi tukea ja tuen tarvetta.

- kokemukset mahdollisesta saadusta ammatillisesta tuesta
- muut tahot, joilta koettu saadun tukea irtautumisprosessissa
- irtautumiseen liittyvät asiat, joiden kanssa tarvittiin tukea

Tervehdys!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Oulun ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on “Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä irtautuneiden nuorten kokemuksia”. Tarkoituksenamme on kuvailla vanhoillislestadiolaisuudesta irtautuneiden nuorten kokemuksia irtautumisesta sekä tutkia kokemuksia tuen tarpeesta irtautumisprosessissa.

Tutkimuksemme tarkoituksena on kerätä tietoa, joka hyödyntää nuorison kanssa työskenteleviä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Keräämme tietoa teemahaastattelulla. Tarkoituksenamme on haastatella kolmea henkilöä yksilöhaastatteluissa. Teemahaastattelu on noin tunnin mittainen vapaamuotoinen tilanne, jossa haastateltava saa omin sanoin kertoa ja kuvailla kokemuksiaan. Haastattelutilanteessa me kaikki kolme opiskelijaa olemme mukana, jos se sopii haastateltavalle.

Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista. Haastateltavana sinulla on oikeus vetäytyä tutkimuksesta halutessasi missä vaiheessa tahansa ilman seuraamuksia. Haastattelut ovat luottamuksellisia ja tulokset julkaistaan siten, ettei yksittäistä haastateltavaa voida tunnistaa. Nauhoitamme haastattelutilanteen. Tutkimuksen raportoinnin jälkeen haastattelunauhut tuhoataan.

Olemme alustavasti sopineet haastatteluajan kanssasi. Jos tulet toisiin ajatuksiin haastattelun ajankohdasta tai koko haastattelutilanteesta, otathan meihin yhteyttä. Annamme tarvittaessa mielellämme myös lisätietoa haastattelusta ja koko tutkimuksesta.

Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisesti,

Annamari Karjalainen [REDACTED]

Marita Terho [REDACTED]

Johanna Väyrynen [REDACTED]